

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. gruodžio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Algirdo Taminsko (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovo R. M.** kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 9 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų R. M., M. I., I. A. ieškinius atsakovei viešajai įstaigai Krepšinio klubui „Lietkabelis“ dėl visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais, nuostolių atlyginimo, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, R. K., K. M..

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Ieškovas R. M. kreipėsi ieškiniu į teismą, prašydamas: pripažinti negaliojančiais atsakovės VšĮ Krepšinio klubo „Lietkabelis“ (toliau – ir atsakovė, Klubas) neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimus – 2019 m. balandžio 19 d. sprendimą, kuriuo buvo pakeisti atsakovės įstatai, 2019 m. liepos 17 d. sprendimą pašalinti ieškovą R. M. iš Klubu; priteisti ieškovui iš atsakovės 12 536 Eur žalos atlyginimą, 5 proc. dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
2. Nurodė, kad dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimu naujoje Klubu įstatų redakcijoje buvo įtvirtintas Klubu dalininkų pašalinimas iš Klubu, o tai prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, protingumo ir sąžiningumo principams. Teigė, kad dalininkų nuosavybė yra neliečiama ir gali būti paimama tik įstatymo pagrindu, už tai tinkamai atlyginant, tačiau Klubu įstatų 22 punkte nenustatyta, kad už klubu dalininko teisių paėmimą dalininko teisių savininkui turi būti atlyginama. Dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimas pašalinti ieškovą R. M. iš Klubu priimtas nenustačius jokių ieškovo neteisėtų ir Klubu žalą darančių veiksmų, t. y. nesant jokiame Klubu įstatų 22 punkte (jeigu jis būtų pripažintas

galiojančiu) įtvirtintam pagrindui pašalinti Klubo dalininką iš Klubo, kadangi ieškovas neatliko jokių veiksmų, kurie kenktų Klubo ir krepšinio sporto reputacijai, ją diskredituotų ir sukeltų Klubui didelę žalą. Iš sprendimo motyvų matyti, jog jis grindžiamas aplinkybėmis, atsiradusiomis iki naujos Klubo įstatų redakcijos, kurioje buvo įtvirtintas Klubo dalininkų pašalinimo iš Klubo institutas, registravimo viešame registre dienos. Taigi, priimdamas sprendimą, Klubo visuotinis dalininkų susirinkimas Klubo įstatų 22 punktą taikė atgaline data. Ieškovas R. M. nurodė, kad dėl neteisėto pašalinimo iš Klubo dalininkų patyrė 12 536 Eur nuostolių negautų pajamų forma, nes 2019 m. birželio 3 d. sudarė Klubo dalininko teisių pardavimo sutartį su I. K., pagal kurią jo turėtos dalininko teisės I. K. pereis nuo sutartyje nustatytos kainos sumokėjimo momento. Po 2019 m. liepos 17 d. atsakovės sprendimo priėmimo ieškovas informavo I. K. apie negalėjimą įvykdyti sutartį, o I. K. pranešė apie vienašalį sutarties nutraukimą.

3. Ieškovai M. I., I. A. kreipėsi ieškiniu į teismą, prašydami: pripažinti negaliojančiais atsakovės visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimus dėl jų pašalinimo iš Klubo; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Nurodė, kad sprendimai dėl jų pašalinimo iš atsakovės dalininkų prieštarauja protingumo principui, nes ieškovai buvo pašalinti tuo metu, kai jie jau nebuvo atsakovės dalininkai. M. I. nurodė, kad 2019 m. liepos 2 d. savo dalininko teises perleido K. M., o I. A. 2019 m. liepos 11 d. Klubo dalininko teisių dovanojimo sutarties pagrindu savo teises padovanojo R. K.. Teigė, kad apie tai atsakovė buvo informuota. Nurodė, kad sprendimai priimti norint pašalinti Klubo dalininkui S. G. neįtinkančius atsakovės dalininkus. Jeigu teismas dėl kokių nors priežasčių nuspręstų, jog ieškovai buvo Klubo dalininkais 2019 m. liepos 17 d. vykusio susirinkimo metu, ieškovai prašė laikyti, kad pašalinus juos iš Klubo dalininkų buvo atimta jų nuosavybė – dalininko teisės. Tvirtino, kad atsakovės visuotinis dalininkų susirinkimas neturėjo kompetencijos priimti sprendimų dėl jų pašalinimo iš Klubo dalininkų, o juos priimdamas, viršijo teisės aktų ir įstatų suteiktus įgaliojimus. Nurodė, kad sprendimai buvo grįsti aplinkybėmis, kurios atsirado iki to momento, kai Klubo įstatų naujoje redakcijoje buvo įtvirtintas Klubo dalininkų pašalinimo institutas. Teigė, kad jie neatliko veiksmų, kurie kenktų atsakovės ir krepšinio sporto reputacijai, ją diskredituotų ir Klubui sukeltų žalos.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Panevėžio apylinkės teismas 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimu ieškovo R. M. ieškinio reikalavimus tenkino iš dalies: pripažino negaliojančia neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimo dalį, kuria patvirtinta Klubo įstatų 22 punkto sąlyga „<...> Dalininką pašalinus iš įstaigos jo sumokėtas įnašas negražinamas. <...>“; pripažino negaliojančiu neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimą dėl R. M. pašalinimo iš Klubo.
5. Teismas pažymėjo, kad nors 2019 m. balandžio 19 d. priimti Klubo įstatų pakeitimai (dėl dalininkų pašalinimo) buvo nukreipti prieš ieškovus, tačiau dalininkų pašalinimo iš viešosios įstaigos instituto įtvirtinimas Klubo įstatuose pats savaime nėra neteisėtas ar prieštaraujantis protingumo ar sąžiningumo principams. Tačiau teismas pabrėžė, kad Klubo dalininkų įnašai yra jų nuosavybė, kurią jie gali perduoti ar kitaip perleisti kitiems asmenims. Dėl šios priežasties teismas konstatavo, kad visuotinio neeilinio Klubo dalininkų susirinkimo sprendimo dalis, įtvirtinusi Klubo įstatų 22 punkto sąlygą dėl įnašo negražinimo, pašalinus dalininką iš Klubo, prieštarauja konstituciniam nuosavybės neliečiamumo principui, konvenciniam nuosavybės apsaugos principui ir pripažintina negaliojančia.
6. Teismas nustatė, kad Klubo 2019 m. liepos 9 d. pranešimu šaukti 2019 m. liepos 17 d. neeilinį visuotinį Klubo dalininkų susirinkimą buvo pateikta darbotvarkė, jos 6 klausimu pasiūlytas

nutarimo dėl R. M. pašalinimo iš Klubu dalininkų projektas. Jame nurodyta, kad R. M.: Klubu vardu su UAB „Omega action“ sudarė fiktyvią sutartį ir šios pagrindu nuo 2017 m. rugpjūčio iki 2018 m. gegužės mėnesio Klubas už fiktyvias paslaugas sumokėjo virš 42 000 Eur; kaip dalininkas nesiėmė jokių veiksmų Klubu finansinei padėčiai gerinti, nors 2019 m. birželio 26 d. įvykusio eilinio visuotinio Klubu dalininkų susirinkimo metu buvo žinomas grynasis Klubu nuostolis; tikslingai palaiko M. I. ir I. A. prieš Klubą nukreiptus veiksmus, remia M. I. kenksmingą veiklą, derina su juo asmeninius savanaudiškus tikslus, savo tikslus įgyvendina kitame krepšinio klube, pažeisdamas lojalumo ir veikimo Klubu naudai ir interesais principus.

7. Teismas vertino, kad neeilinio visuotinio klubo dalininkų 2019 m. liepos 17 d. susirinkimo darbotvarkėje pateiktame nutarimo projekte bei susirinkimo protokole išvardyti R. M. veiksmai negalėjo būti pagrindas pašalinti jį iš Klubu dalininkų. Padarė išvadą, kad ieškovo R. M. reikalavimas pripažinti sprendimą dėl jo pašalinimo negaliojančiu yra pagrįstas. Minėtas išvadas teismas padarė įvertinęs, kad aplinkybės, susijusios su sutarties su UAB „Omega action“ pasirašymu ir jos vykdymu, įvyko iki dalininkų pašalinimo iš įstaigos sąlygų ir tvarkos įtraukimo į Klubu įstatus, todėl Klubu įstatų 22 punktą, kaip reglamentuojantis dalininkų ir viešosios įstaigos civilinius santykius, negali būti taikomas atgaline data vertinant ieškovo veiksmus. Nurodė, kad atsakovės deklaruota Klubui padaryta didelė žala visų ieškovų veiksmais taip pat grindžiama iki Klubu įstatų pakeitimų įregistravimo Juridinių asmenų registre dienos (2019 m. balandžio 25 d.) buvusiomis aplinkybėmis. Teismas nesutiko su atsakovės teiginiais, kad ieškovų veiksmai teisiniai, ir vertino, kad byloje pateikti straipsniai iš portalų, publikuoti 2018 m. spalio – 2019 m. vasario mėnesiais, nepateko į laikotarpį nuo Klubu įstatų pakeitimų įregistravimo iki neeilinio visuotinio Klubu dalininkų 2019 m. liepos 17 d. susirinkimo darbotvarkės išsiuntimo dalininkams. Atsižvelgė į tai, kad Klubu įstatuose nėra įtvirtintos pareigos dalininkams gerinti Klubu finansinę padėtį. Nurodė, kad tai, jog 2018 metus Klubas baigė turėdamas daugiau nei 300 000 Eur grynojo nuostolio, automatiškai nelemia dalininko pareigos imtis priemonių finansinei Klubu padėčiai gerinti. Laikė neįtikinama aplinkybę, kad R. M. darbas kitame klube paneigė jo lojalumą Klubui. Pažymėjo, kad Klubu įstatai neįtvirtino jokio draudimo Klubu dalininkui dalyvauti kito sporto klubo veikloje. Atsakovės teiginius dėl R. M. palaikymo ir M. I. kenksmingos veiklos prieš Klubą rėmimo, sprendimų derinimo, siekiant kenkti Klubui, įgyvendinant asmeninius savanaudiškus tikslus, pripažino nepagrįstais įrodymais. Nurodė, kad teisių gynimas teismo keliu nelaikoma kenksminga veikla.
8. Pasisakydamas dėl 12 536 Eur nuostolių atlyginimo, teismas vadovavosi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis, reglamentuojančiomis civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygas. Teismas įvertino, kad pagal 2019 m. birželio 3 d. sudarytą Klubu dalininko teisių pardavimo sutartį Klubu dalininko teisių pirkėjas I. K. per 3 mėnesius turėjo sumokėti sutarties kainą ir tik praėjus minėtam terminui ieškovas būtų įgijęs teisę reikalauti iš pirkėjo vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus, t. y. tikėtis gauti 12 536 Eur sumą. Nustatė, kad minėta sutartis vienašališkai nutraukta po daugiau kaip 2 mėnesių nuo jos sudarymo (2019 m. rugpjūčio 7 d.) ir nenustatytas realus pirkėjo ketinimas sumokėti sutarties kainą. Teismas padarė išvadą, kad sutartas 3 mėnesių terminas dalininko teisių kainai sumokėti negali patvirtinti realaus pirkėjo ketinimo vykdyti sutartinius įsipareigojimus, nes terminas pakankamai ilgas ir numatyti visų aplinkybių, turinčių įtakos sutarties vykdymui, objektyviai neįmanoma. Nurodė, kad CK 6.204 straipsnio nuostatos skirtos sutarčiai išsaugoti pasikeitus aplinkybėms, ir tik šalims nepavykus susitarti dėl sutarties sąlygų pakeitimo galimas sutarties nutraukimas. Teismas konstatavo, kad 2019 m. birželio 3 d. sutarties šalys iš esmės nesiekė išsaugoti sutarties, t. y. realiai jos vykdyti: I. K., akcentavęs siekį būti Klubu dalininku, neprashė pakeisti sutarties sąlygų, šalys nesitarė dėl sutarties vykdymo sustabdymo (CK 6.240 straipsnio 3 dalis).
9. Panevėžio apylinkės teismas 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimu ieškovų M. I. ir I. A. ieškinio

reikalavimus tenkino – pripažino negaliojančiais atsakovės visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimus dėl jų pašalinimo iš Klubu.

10. Teismas pripažino, kad M. I., 2019 m. liepos 2 d. sudaręs Klubu dalininku teisių pardavimo sutartį, neteko Klubu dalininku teisių, perleisdamas jas K. M., o I. A. – nuo Klubu dalininku teisių dovanojimo 2019 m. liepos 12 d. sutarties sudarymo momento, padovanodamas dalininku teises R. K.. Teismas pažymėjo, kad nėra pareikštas joks savarankiškas reikalavimas nugincyti minėtas sutartis. Nurodęs, kad nors Klubu įstatų 11.1 punkte nustatyta tvarka, kaip asmuo, įgijęs dalininku teises, tampa Klubu dalininku, teismas vertino, jog tvarka aktuali dalininku teises įgijusiems tretiesiems asmenims, bet ne dalininku teises perleidusiems ieškovams. Konstatavo, kad Klubu neeilinio dalininkų 2019 m. liepos 17 d. susirinkimo metu ieškovai M. I. ir I. A. nebuvo Klubu dalininkai, todėl susirinkimui nebuvo pagrindu spręsti dėl jų pašalinimo iš Klubu dalininkų. Atitinkamai teismui nėra pagrindu vertinti, ar minėto dalininkų susirinkimo metu egzistavo M. I. ir I. A. pašalinimo iš Klubu pagrindai.
11. Panevėžio apylinkės teismas 2020 m. spalio 1 d. papildomu sprendimu priteisė ieškovams jų patirtų bylinėjimosi išlaidų bylą nagrinėjant pirmą kartą apeliacinės instancijos teisme atlyginimą (Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 3 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas ir byla perduota nagrinėti iš naujo).
12. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovo R. M. ir atsakovės apeliacinius skundus, 2021 m. vasario 9 d. nutartimi Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimą paliko nepakeistą, Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. spalio 1 d. papildomą sprendimą patikslino.
13. Teisėjų kolegija nustatė, kad 2019 m. balandžio 19 d. neeilinis visuotinis VŠĮ Krepšinio klubo „Lietkabelis“ dalininkų susirinkimas nusprendė patvirtinti Klubu įstatų pakeitimus, kuriais, be kita ko, 22 punktu nustatė dalininkų pašalinimo iš Klubu sąlygas, tvarką. Pakeistų įstatų 22 punkte nurodyta, kad „Dalininkas gali būti šalinimas iš Įstaigos esant šiems pagrindams (bet kuriam vienam iš jų): kai daugiau kaip vienerius metus nedalyvauja Įstaigos veikloje, nevykdo dalininku pareigų, sistemingai pažeidinėja Įstaigos įstatus, ar kitus teisės aktus, reglamentuojančius Įstaigos veiklą, sistemingai pažeidinėja krepšinio sporte nusistovėjusias ir pripažintas tradicijas, garbingo žaidimo („fair play“) principus, kenkia Įstaigos ir krepšinio sporto reputacijai, ją diskredituoja, įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra pripažintas padaręs nusikalstamą veiką ar padarė Įstaigai didelės žalos. Dalininkas šalinimas iš Įstaigos dalininkų tarpo visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimu, priimtu 2/3 (dviejų trečiųjų) susirinkime dalyvaujančių dalininkų balsų dauguma. Dalininkas laikomas pašalintu ir netenka teisių ir pareigų nuo visuotinio dalininkų sprendimo priėmimo momento. Dalininką pašalinus iš Įstaigos jo sumokėtas įnašas negražinamas.“
14. Įvertinusi minėto Įstatų 22 punkto, išskyrus dalies, kurią pirmosios instancijos teismas pripažino negaliojančia, atitiktį protingumo ir sąžiningumo principams, teisėjų kolegija vertino, kad nors Klubu prezidentas ir dalininkas turėjo tikslą susidariusią konfliktinę situaciją spręsti pašalinant ieškovus iš Klubu ir dėl to buvo reikalinga pakeisti įstatus, nustatyti dalininkų pašalinimo iš Klubu atvejus bei tvarką, vien tokio tikslo turėjimas neužkirto galimybės Klubu dalininkų susirinkime priimti sprendimą dėl įstatų pakeitimo ir atitinkamos dalininkų pašalinimo tvarkos nustatymo. Pažymėjo, kad įstatų 22 punkte nurodomi atvejai, kada dalininkas gali būti pašalintas iš Klubu, tiesiogiai nesiejami su pačiais ieškovais. Apeliaciniame skunde R. M. nenurodo, kokie konkrečiai dalininku pašalinimo atvejai neatitiktų teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijų. Įvertinusi įstatų 22 punkte išvardytus atvejus, kada dalininkas gali būti pašalintas iš Klubu, bei atsižvelgusi į Klubu veiklos pobūdį, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad dalininku pašalinimo klausimas spręstinas tik esant reikšmingiems pažeidimams, pakeitime taip pat nustatyta sudėtingesnė tokio sprendimo priėmimo tvarka, todėl nėra pagrindu konstatuoti, kad tai neatitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijų.

15. Išnagrinėjusi ieškovo R. M. argumentą dėl negalimumo taikyti įstatymo analogiją, teisėjų kolegija su juo nesutiko. Teisėjų kolegija vertino, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad viešoji įstaiga kaip juridinis asmuo yra panaši į asociaciją, todėl galima taikyti įstatymo analogiją. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 12 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta, jog asociacijos įstatuose turi būti nurodyta naujų narių priėmimo, narių išstojimo ir pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad ir viešoji įstaiga savo įstatuose gali įtvirtinti dalininkų pašalinimo iš įstaigos sąlygas bei tvarką. Teisėjų kolegija sutiko ir su teismo išvada, kad priešingas aiškinimas lemtų tokios situacijos susidarymą, kai viešosios įstaigos dalininkai savo veiksmais trukdo viešajai įstaigai įgyvendinti savo veiklos tikslus, tenkinančius viešuosius interesus, ir tai pažeistų ir teisėtus visuomenės lūkesčius patenkinti savo interesus iš viešosios įstaigos vykdomos veiklos.
16. Teisėjų kolegija sutiko su ieškovo R. M. teiginiu, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai Klubo dalininkų įnašus, o ne dalininko teises, pripažino dalininkų nuosavybe, tačiau nusprendė, kad tai neturi esminės įtakos teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui, nes pakeistų įstatų 22 punkte, be teismo pripažintos teisės aktams prieštaraujančios sąlygos dėl įnašo negražinimo, nėra nurodoma, jog pašalinus dalininką iš Klubo už dalininko teises jam nebus kompensuojama, punkte aptariamai tik atvejai, kada dalininkas gali būti pašalintas iš Klubo. Pripažino, kad 22 punkto nuostatos, įtvirtinančios dalininko pašalinimo iš Klubo atvejus bei tokio sprendimo priėmimo tvarką, tiesiogiai nepažeidžia ieškovo teisės į nuosavybę.
17. Teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai patenkino ieškovų M. I. ir I. A. reikalavimus dėl sprendimų pašalinti juos iš Klubo dalininkų pripažinimo negaliojančiais. Taip pat sutiko su teismo išvada, kad atsakovė neįrodė buvus pakankamus ir realius pagrindus pašalinti iš Klubo dalininkų ieškovą R. M., o nutarimo projekte bei susirinkimo protokole užfiksuoti išvardyti R. M. veiksmai negali būti pagrindas pašalinti jį iš Klubo dalininkų.
18. Teisėjų kolegija taip pat konstatavo, kad ieškovas R. M. neįrodė vienos iš būtinųjų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų – patirtos žalos, todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai jo reikalavimo dėl nuostolių atlyginimo netenkino.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

19. Kasaciniu skundu ieškovas R. M. prašo pakeisti Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 9 d. nutarties dalį, kuria paliktas nepakeistas Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimas tik iš dalies pripažinti atsakovės neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimu patvirtintų Klubo įstatų 22 punktą negaliojančiu, ir priimti naują sprendimą – tenkinti ieškinio dalį dėl viso minėto 22 punkto pripažinimo negaliojančiu, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 19.1. Bylą nagrinėję teismai, pažeisdami Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – Konvencija) Protokolo Nr. 1 1 straipsnyje įtvirtintus esminius nuosavybės neliečiamumo ir teisinės apsaugos principus ir nukrypdami nuo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos aiškinant ir taikant šias teisės normas, neteisėtai ir nepagrįstai nusprendė, kad viešosios įstaigos dalininkų pašalinimas yra viešosios įstaigos įstatų reglamentavimo dalykas ir atitinkamai viešosios įstaigos dalininkai gali būti pašalinti iš viešosios įstaigos bei jų turėtos dalininko teisės nusavinamos viešosios įstaigos įstatų (o ne įstatymo) pagrindu. Tokiu būdu bylą nagrinėję teismai be jokio teisinio pagrindo

išplėtė nuosavybės ribojimo pagrindus viešųjų įstaigų dalininko teisių, kaip nuosavybės teisės objekto, atžvilgiu.

- 19.2. Bylą nagrinėję teismai, pažeisdami CK 1.8 straipsnio 1 dalį ir nukrypdami nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos aiškinant ir taikant šią teisės normą, nepagrįstai taikė įstatymo analogiją ir viešųjų įstaigų dalininko pašalinimo iš viešosios įstaigos instituto teisėtumo klausimą sprendė pagal asociacijų veiklą reglamentuojantį Asociacijų įstatymą.
20. Atsiliepimu į ieškovo R. M. kasacinį skundą atsakovė prašo atmesti kasacinį skundą ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 20.1. Skundžiamu visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimu nėra kėsinamasi į ieškovo R. M. ir kitų dalininkų nuosavybę. Dalininkų pašalinimo institutas atlieka apsauginę funkciją, t. y. šalinami tie dalininkai, kurių veiksmai ir / ar neveikimas daro esminę žalą įstaigai, kaip viešajam juridiniam asmeniui, prieštarauja įstaigos tikslams, sudaro esmines kliūtis įstaigai vykdyti veiklą ir siekti įstatuose įtvirtintų tikslų. Toks institutas ne prieštarauja, o atitinka Konstitucinio Teismo poziciją, kad pagal Konstituciją nuosavybės teisė nėra absoliuti, ji gali būti įstatymu ribojama dėl nuosavybės objekto pobūdžio, dėl padarytų teisei priešingų veikų ir (arba) dėl visuomenei būtino ir konstituciškai pagrįsto poreikio. Ginčijamu dalininkų pašalinimo institutu siekiama to, kad Klubo dalininkais nebūtų asmenys, kurie savo veiksmais pažeidžia Klubo interesus, trukdo atsakovei įgyvendinti Klubo įstatų 5 punkte nurodytus veiklos tikslus, susijusius su krepšinio sporto vystymu bei populiarinimu.
- 20.2. Vadovaujantis Klubo įstatų 10 punktu, kurio ieškovas R. M. neginčija ir kurio nuostatos yra likusios iš ankstesnės atsakovės įstatų redakcijos, pageidaujantis tapti dalininku asmuo pateikia atsakovės vadovui prašymą juo tapti, kuriame, be kita ko, išreiškia pritarimą atsakovės veiklos tikslams. Taigi, pritarimas atsakovės veiklos tikslams yra esminė ir būtina asmens tapimo įstaigos dalininku prielaida ir sąlyga, todėl pagrįsta, kad asmens veikimas prieš atsakovės veiklos tikslus sudaro sąlygas įstatuose nustatyta tvarka ir sąlygomis jį pašalinti iš dalininkų.
- 20.3. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 6 straipsnio 4 dalies nuostata yra savarankiškas pagrindas, suteikiantis atsakovei teisę savo įstatuose įtvirtinti dalininkų pašalinimo iš įstaigos institutą. Tuo atveju, jeigu kasacinis teismas nuspręs, kad dalininkų pašalinimo iš viešosios įstaigos institutas nepažeidžia Konstitucijos 23 straipsnio ir Konvencijos Protokolo Nr. 1, kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl netinkamo analogijos taikymo netenka prasmės.
21. Ieškovai M. I. ir I. A. bei tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, atsiliepimo į kasacinį skundą nustatytais terminais nepateikė.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

22. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskūstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021, 19 punktas).
23. Nagrinėjamu atveju kasaciniame skunde keliami klausimai susiję su galimybe viešosios įstaigos įstatuose visuotiniam dalininkų susirinkimui suteikti teisę įstatų nurodytais atvejais pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų.
24. Kaip nurodyta šios nutarties 6 punkte, pirmosios instancijos teismas sprendimu pripažino Klubo įstatų dalį, pagal kurią, pašalinus asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų, jo įnašas negražinamas, neteisėta ir dėl to ginčo tarp šalių kasacinėje byloje nėra.
25. Ieškovas R. M. kasaciniame skunde nurodo, kad viešosios įstaigos įstatuose apskritai negali būti nustatyta jos organo teisė pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų, kadangi tokia galimybė neįtvirtinta Viešųjų įstaigų įstatyme, o įstatymo analogiją bylą nagrinėję teismai taikė ir viešųjų įstaigų dalininko pašalinimo iš viešosios įstaigos instituto teisėtumo klausimą sprendė pagal asociacijų veiklą reglamentuojantį Asociacijų įstatymą nepagrįstai. Kasaciniame skunde nurodoma, kad buvimas viešosios įstaigos dalininku yra siejamas su atitinkamos viešosios įstaigos dalininko teisių turėjimu, todėl, viešosios įstaigos organui įgyvendinus minėtą dalininko pašalinimo teisę, pastarasis ne savo noru praranda nuosavybės teisę į savo iki tol valdytas viešosios įstaigos dalininko teises.
26. Teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant kasaciniame skunde keliamą teisės aiškinimo ir taikymo klausimą, susijusį su galimybe pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų, pirmiausiai būtina atskleisti viešosios įstaigos ypatumus bei jų nulemtą Viešųjų įstaigų įstatyme įtvirtintų viešosios įstaigos dalininko teisių pobūdį ir apimtį.

Dėl viešosios įstaigos ypatumų, dalininko teisių pobūdžio ir apimties

27. CK 2.34 straipsnyje nustatyta, kad juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius (1 dalis). Viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.) (2 dalis).
28. Viešųjų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešoji įstaiga – tai pagal šį ir kitus įstatymus įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad viešoji įstaiga savo veikloje vadovaujasi savo įstatais, CK, Viešųjų įstaigų įstatymu ir kitais įstatymais bei kitais teisės aktais.
29. Viešųjų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešoji įstaiga gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštaruja įstatymams, viešosios įstaigos įstatams ir veiklos tikslams, o pagal šio straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą viešajai įstaigai neleidiama gauti perviršio (pelno) skirti kitiems veiklos tikslams, negu nustatyta viešosios

įstaigos įstatuose; neatlygintinai perduoti viešosios įstaigos turtą nuosavybėn, pagal patikėjimo ar panaudos sutartį viešosios įstaigos dalininkui ar su juo susijusiam asmeniui, išskyrus šio įstatymo 17 straipsnio 10 dalyje nustatytą atvejį dalininkui gauti likviduojamos viešosios įstaigos turto, kurio vertė negali būti didesnė už įnašo vertę; skolintis pinigų už palūkanas iš savo dalininko ar su juo susijusio asmens; užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą. Viešųjų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad viešoji įstaiga turi teisę verstis įstatymų nedraudžiama ūkine komercine veikla, kuri yra neatsiejamai susijusi su jos veiklos tikslais.

30. Viešosios įstaigos dalininkas yra fizinis ar juridinis asmuo, kuris Viešųjų įstaigų įstatymo ir viešosios įstaigos įstatų nustatyta tvarka yra perdavęs viešajai įstaigai įnašą ir turi šio įstatymo, kitų įstatymų ir įstatų nustatytas dalininko teises, taip pat asmuo, kuriam dalininko teisės yra perleistos įstatų ar įstatymų nustatyta tvarka (Viešųjų įstaigų įstatymo 7 straipsnio 1 dalis).
31. Pagal Viešųjų įstaigų 13 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, viešosios įstaigos nuosavo kapitalo pagrindą sudaro dalininkų kapitalas, kuris, kaip nustatyta šio straipsnio 2 dalyje, yra lygus dalininkų įnašų vertei. Šio straipsnio 3–5 dalyse nustatyta, kad dalininkų įnašai gali būti pinigai, taip pat pagal Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą įvertintas materialusis ir nematerialusis turtas. Kiekvieno įnašo vertė yra lygi įneštai pinigų sumai ar atitinka turto vertinimo ataskaitoje, sudarytoje ne vėliau kaip prieš 6 mėnesius iki dalininko įnašo perdavimo viešajai įstaigai, nurodytą turto vertę. Jeigu dalininku tampa asmuo, įgijęs dalininko teises iš viešosios įstaigos dalininko, dalininko teises įgijusio asmens įnašų vertė atitinka dalininko teises perleidusio dalininko turėtų įnašų vertę. Jeigu dalininkas įgyja dalininko teises iš kito viešosios įstaigos dalininko, dalininko įnašų vertė padidėja jam dalininko teises perleidusio dalininko turėtų įnašų verte. Dalininkui išduodamas jo įnašų vertę patvirtinantis dokumentas. Jeigu dalininkas papildomai perduoda viešajai įstaigai įnašą ar įsigyja dalininko teises iš kito dalininko, šis dokumentas turi būti pakeistas.
32. Nebaigtinis viešosios įstaigos dalininko teisių sąrašas pateiktas Viešųjų įstaigų įstatymo 7 straipsnyje. Šio straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad viešosios įstaigos dalininkas turi šias neturtines teises: 1) dalyvauti ir balsuoti viešosios įstaigos visuotiniuose dalininkų susirinkimuose; 2) susipažinti su viešosios įstaigos dokumentais ir gauti viešosios įstaigos turimą informaciją apie jos veiklą; 3) kreiptis į teismą su ieškiniu prašydamas panaikinti viešosios įstaigos visuotinio dalininkų susirinkimo ir kitų viešosios įstaigos organų sprendimus, taip pat pripažinti negaliojančiais valdymo organų sudarytus sandorius, jeigu jie prieštarauja imperatyviosiems įstatymų normoms, viešosios įstaigos įstatams arba protingumo ar sąžiningumo principams; 4) kreiptis į teismą su ieškiniu prašydamas uždrausti viešosios įstaigos valdymo organams ateityje sudaryti sandorius, prieštaraujančius viešosios įstaigos veiklos tikslams ar pažeidžiančius viešosios įstaigos valdymo organo kompetenciją; 5) kitas įstatymuose ir įstatuose nustatytas neturtines teises. Šio straipsnio 6 dalyje įtvirtinta viešosios įstaigos dalininko teisė perduoti ar kitaip perleisti dalininko teises.
33. Viešosios įstaigos dalininkui įstatymo taip pat suteikta turtinė teisė – gauti likviduojamos viešosios įstaigos turto dalį. Ši teisė įgyvendinama Viešųjų įstaigų įstatymo 17 straipsnio 10 dalyje nustatyta tvarka – patenkinus visus kreditorių reikalavimus, iš likusio viešosios įstaigos turto dalininkams gražinamas turtas, kurio bendra vertė negali būti didesnė nei dalininkų kapitalas; dalininkams gražinamas turtas paskirstomas proporcingai jų įnašų vertei; likus nepaskirstyto turto, jis perduodamas kitiems juridinių asmenų registre įregistruotiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis dalininkų susirinkimas ar teismas, priėmęs sprendimą likviduoti viešąją įstaigą.
34. Apibendrinus aukščiau pateiktą teisinį reguliavimą matyti, kad viešosios įstaigos dalininku asmuo gali tapti ir kartu dalininko teises įgyti, jeigu jis viešajai įstaigai perduoda įnašą arba dalininko teises įgyja iš kito asmens. Dalininkas neturtines teises gali įgyvendinti tik siekdamas, kad būtų patenkinti viešieji interesai, dėl kurių tenkinimo įsteigta ir veikia viešoji įstaiga, bet negali siekti ir gauti turtinės naudos sau ar kitiems dalininkams. Net ir viešosios

įstaigos likvidavimo atveju įgyvendindamas turtinę teisę gauti likviduojamos viešosios įstaigos turto, dalininkas negali gauti turtinės naudos, susijusios su jo buvimu dalininku, kadangi jis turi teisę gauti likviduojamos viešosios įmonės turto ne didesnės vertės nei jo įnašo (įnašų), kurį (kuriuos) patvirtina viešosios įstaigos jam išduotas dokumentas, vertė.

Dėl galimybės pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų

35. Spręsdami, ar viešosios įstaigos įstatuose galima įtvirtinti dalininkų pašalinimo tvarką ir sąlygas, bylą nagrinėję teismai laikėsi pozicijos, kad nors Viešųjų įstaigų įstatymas dalininkų šalinimo instituto neįtvirtina, tačiau ir nedraudžia savo įstatuose jį nustatyti. Šią poziciją jie grindė Viešųjų įstaigų įstatymo 6 straipsnio 4 dalimi, pagal kurią įstatuose gali būti ne tik įstatyme aptartų, bet ir kitų šiam ir kitiems įstatymams neprieštaraujančių nuostatų, pagal įstatymo analogiją taikė Asociacijų įstatymą, kuriame nustatyta, kad asociacijos įstatuose turi būti nurodyta ir narių pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos.
36. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad įstatymo analogija galima esant tokioms sąlygoms: nėra teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį; yra teisės norma, reglamentuojanti panašų santykį; yra toks teisės normų reguliuojamo ir nereguliuojamo santykio panašumas, kuris leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad analogijos taikymas yra pateisinamas, t. y. neprieštarauja santykio esmei ir pobūdžiui. Kasacinio teismo praktikoje pirmoji sąlyga aiškinama kaip pozityviosios teisės normos, papročio, teismo precedento ar šalių susitarimo, kuris reglamentuotų ginčo santykį, nebuvimas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-503-469/2016 44 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
37. Vadinas, įstatymo analogija galima tik nustačius, kad nėra pozityviosios teisės normos, papročio, teismo precedento ar šalių susitarimo, kuris reglamentuotų ginčo santykį.
38. Spręsdama dėl pozityviosios teisės normų, galimai reglamentuojančių nagrinėjamoje byloje kilusį ginčo santykį, (ne)buvimo, teisėjų kolegija pažymi, kad Viešųjų įstaigų įstatyme, skirtingai nei Asociacijų įstatyme, nėra reguliavimo, nustatančio, kad viešosios įstaigos įstatuose turėtų ar galėtų būti nustatyta viešosios įstaigos organo teisė pašalinti iš viešosios įstaigos dalininkų.
39. Teisėjų kolegijos vertinimu, Viešųjų įstaigų įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendro pobūdžio teisės norma, pagal kurią viešosios įstaigos įstatuose gali būti ir kitų Viešųjų įstaigų įstatymui ir kitiems įstatymams neprieštaraujančių nuostatų, negali būti aiškinama kaip suteikianti teisę viešosios įstaigos įstatuose nustatyti viešosios įstaigos organo teisę pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų.
40. Tokį vertinimą teisėjų kolegija grindžia Viešųjų įstaigų įstatyme įtvirtintais viešosios įstaigos kaip viešojo juridinio asmens bei viešosios įstaigos dalininko, kuris viešosios įstaigos veikloje dalyvauja (tampa viešosios įstaigos dalininku ir įgyvendina dalininko teises) turtinio įnašo pagrindu, nors tai būdinga privatus, bet ne viešojo juridinio asmens dalyviui, teisinio statuso ypatumais.
41. Kadangi asmens buvimas viešosios įstaigos dalininku yra grindžiamas jo paties ar kito asmens, iš kurio pirmasis įgijo dalininko teises, įstaigai perduotu turtiniu įnašu, t. y. nuosavybe, o viešosios įstaigos likvidavimo atveju dalininkas turi teisę atgauti šią nuosavybę ar jos dalį, teisėjų kolegijos vertinimu, viešosios įstaigos dalininko turtinės teisės apsaugai taikytinas savininko teisių apsaugai skirtas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Konstitucijoje (23 straipsnyje), CK (4.93 straipsnyje), kituose teisės aktuose.
42. Įvertinusi visa, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pažymi, kad Viešųjų įstaigų įstatyme nėra

įtvirtintas reguliavimas, nustatantis pareigą ar teisę viešosios įstaigos įstatuose nustatyti viešosios įstaigos organo teisę pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų. Šiame įstatyme taip pat nėra teisės normų, nukreipiančių į kitus įstatymus, kuriuose būtų toks reguliavimas.

43. Pasisakydama dėl galimybės, sprendžiant nagrinėjamoje byloje kilusį ginčą, taikyti kituose teisės aktuose esantį teisinį reguliavimą pagal įstatymo analogiją, teisėjų kolegija pažymi, kad, kaip minėta šios nutarties 36–37 punktuose, įstatymo analogija galima tik nustatant, jog nėra pozityviosios teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį.
44. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta šios nutarties 40–41 punktuose, taip pat į tai, kad dalyvavimas asociacijų veikloje grindžiamas narystės, bet ne turtinio įnašo pagrindu, negalėtų būti pagal įstatymo analogiją taikoma Asociacijų įstatyme įtvirtinta teisės norma, nustatanti, kad asociacijos įstatuose turi būti nurodyta narių pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos.
45. Teisėjų kolegijos vertinimu, teisinėje valstybėje netoleruotinos situacijos, kad viešosios įstaigos dalininkas, kurio veiksmai prieštarauja viešosios įstaigos veiklos tikslams, todėl kelia grėsmę tokios įstaigos veiklos tęstinumui, negalėtų būti pašalinamas užtikrinant, kad pašalinimo procese nebus pažeistos įstatymų saugomos jo, kaip dalininko, teisės.
46. Spręsdama dėl pozityviosios teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį, t. y. priverstinį viešosios įstaigos dalininko teisių pardavimą, (ne)buvimo, teisėjų kolegija pažymi, kad priverstinis akcijų (teisių, pajų) pardavimas reglamentuojamas CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje, kuriame esančio 2.115 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šio kodekso 2.116 straipsnyje išvardyti juridinio asmens dalyviai turi teisę kreiptis į teismą reikalaudami, kad juridinio asmens dalyvio teisės, juridinio asmens akcijos (pajai), priklausančios juridinio asmens dalyviui (toliau – akcijos (teisės, pajai), kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų perduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi.
47. Teisėjų kolegija, remdamasi šios nutarties 40–41 punktuose nurodytais argumentais, sprendžia, kad nagrinėjamoje byloje taikytinas CK 2.115 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, kuriame įtvirtinta juridinio asmens dalyvio teisė kreiptis į teismą reikalaujant, kad juridinio asmens dalyvio teisės, priklausančios juridinio asmens dalyviui, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų perduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi.
48. Nors CK 2.116 straipsnio 1 dalyje teisė kreiptis dėl priverstinio akcijų (teisių, pajų) pardavimo nustatyta šioje dalyje nurodytiems privataus juridinio asmens dalyviams, bet nenustatyta viešosios įstaigos, kuri yra viešasis juridinis asmuo, dalyviams (dalininkams), ši teisės norma, kaip ir kitos CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esančių straipsnių normos, nustatančios juridinio asmens dalyvių teisės kreiptis į teismą dėl juridinio asmens dalyvio, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, teisės priverstinio pardavimo įgyvendinimą, nagrinėjamoje byloje turėtų būti taikomos *mutatis mutandis* (su tam tikrais pakeitimais). Pvz., teisinis reguliavimas, susijęs su priverstinai perduodamų teisių kainos nustatymu, viešosios įstaigos dalininko teisių kainai nustatyti taikytinas tik tiek, kiek viešosios įstaigos dalininko priverstinai perduodamų teisių kaina gali būti nustatoma mažesnė už jo įnašų vertę, kadangi, kaip minėta šios nutarties 33 punkte, Viešųjų įstaigų įstatymo 17 straipsnio, reglamentuojančio viešosios įstaigos likvidavimą, 10 dalyje nustatyta, kad, patenkinus visus kreditorių reikalavimus, iš likusio viešosios įstaigos turto dalininkams grąžinamas turtas, kurio bendra vertė negali būti didesnė nei dalininkų kapitalas; dalininkams grąžinamas turtas paskirstomas proporcingai jų įnašų vertei. Teisėjų kolegijos vertinimu, vadovaujantis teisingumo, proporcingumo principais, tais atvejais, kai dėl viešosios įstaigos veiklos tikslams prieštaravusių dalininko veiksmų viešosios įstaigos turtas sumažėja tiek, kad, viešosios įstaigos turto vertę sumažinus visų tuo metu esančių viešosios įstaigos kreditorių reikalavimų bendra suma, ji taptų mažesnė nei kitų

dalininkų įnašų bendra vertė, proporcingai turėtų būti mažinama ir viešosios įstaigos dalininko priverstinai parduodamų teisių kaina, todėl ji būtų mažesnė už jo įnašų vertę.

Dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą

49. Teisėjų kolegija pažymi, jog CK 2.34 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad viešiesiems juridiniams asmenims šios knygos IX skyrius netaikomas, t. y. šioje normoje imperatyviai įtvirtintas draudimas nagrinėjamoje byloje tiek visa apimtimi, tiek *mutatis mutandis* taikyti šios nutarties 46–48 punktuose nurodytą teisinį reguliavimą.
50. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau šioje nutartyje nurodytais argumentais dėl būtinumo viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, nusprendžia, kad yra pagrindas manyti, jog CK 2.34 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, prieštarauja Konstitucijai.
51. Teisėjų kolegijos vertinimu, CK 2.34 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, prieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 3 daliai, 23 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.
52. Aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įgyvendinant asmens ūkinės veiklos laisvę (kuri nėra absoliuti) įvairiais atžvilgiais yra paliečiami visuomenės interesai, todėl valstybė reguliuoja ūkinę veiklą; Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad nuostatoje „valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei“ yra įtvirtintas konstitucinis principas, nubrėžiantis ūkinės veiklos reguliavimo tikslus, kryptis, būdus, ribas (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas, sistemiškai aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą (*inter alia* (be kita ko), siedamas jį su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu šio straipsnio 1 dalyje), yra konstatavęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. balandžio 9 d., 2003 m. kovo 17 d., 2004 m. sausio 26 d. nutarimai).
53. Konstitucinis Teismas 1994 m. kovo 31 d. nutarime konstatavo, kad kai asmuo dalyvauja ūkinėje veikloje, jam gali būti taikomi specialūs įstatymų nustatyti ribojimai (*inter alia*, nuosavybės teisės apribojimai). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra ne kartą konstatavęs, kad pagal Konstituciją riboti asmens teisės ir laisvės, taip pat ir ūkinės veiklos laisvę, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.
54. Konstitucinio Teismo doktrina dėl nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių ribojimo (Konstitucijos 23 straipsnis) yra gana plati ir išsami. Konstitucinis Teismas 1994 m. liepos 15 d. nutarime nurodė, kad Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog nuosavybės teises saugo įstatymas. Taigi nuosavybės santykiai gali būti reguliuojami tik įstatymais, o ne poįstatyminiais aktais. Aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad šiame straipsnyje yra įtvirtintas nuosavybės neliečiamumo principas, kuris reiškia, jog nuosavybės subjektui yra garantuojama teisė reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo nuosavybės teisių. Įstatymų leidėjas turi pareigą

priimti įstatymus, saugančius savininko nuosavybės teises nuo neteisėto kėsینimosi. Konstitucija garantuoja, kad niekas negali paimti nuosavybės savavališkai ir ne teisės pagrindu (Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra nurodęs ir tai, kad asmens konstitucinė teisė į nuosavybę yra esminė (būtina) asmens ūkinės veiklos laisvės įgyvendinimo sąlyga. Ribojant asmens teisę į nuosavybę, yra ribojama ir asmens ūkinės veiklos laisvė. Asmens teisė į nuosavybę, ūkinės veiklos laisvė, kaip ir dauguma kitų Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių, nėra absoliuti. Įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių (Konstitucijos 28 straipsnis). Pagal Konstituciją teisė į nuosavybę gali būti ribojama dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų priežasčių, kai neapribojus šios teisės nebūtų galima apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui. Teisė į nuosavybę yra konstitucinė asmens teisė ir įstatymų leidėjas, ribodamas šią teisę, yra saistomas Konstitucijos normų bei principų: šios teisės negalima riboti daugiau, negu tai būtina demokratinėje visuomenėje, kai reikia apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes bei viešąjį interesą. Pagal Konstituciją viešojo intereso (konstituciškai svarbaus tikslo) buvimas gali būti pagrindas apriboti asmens teisę į nuosavybę tik tuo atveju, kai dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų svarbių priežasčių neapribojus teisės į nuosavybę nebūtų įmanoma apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui (Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas).

55. Pagal Konstitucinio Teismo doktriną konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų; taigi konstitucinio teisinės valstybės principo turinys yra atskleistinas atsižvelgiant į įvairias Konstitucijos nuostatas, įvertinant visas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes. Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstituciniu teisinės valstybės principu turi būti vadovaujama ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas nuo teisingumo principo ir atvirkščiai; neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas (Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas taip pat ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis proporcingumo principas yra vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2009 m. balandžio 10 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad valstybės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu. Teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad įstatymai, Vyriausybės nutarimai bei kiti teisės aktai turi atitikti Konstituciją (Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutarimas).
56. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad vienas esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra ir teisinis aiškumas, kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. sausio 26 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. birželio 22 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad įstatyme nustatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad šios priemonės neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas).

57. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į Viešųjų įstaigų įstatyme įtvirtintus viešosios įstaigos, kaip viešojo juridinio asmens, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus, taip pat į viešosios įstaigos dalininko teisių įgijimo bei jų įgyvendinimo ypatumus, *mutatis mutandis* taikant CK antrosios knygos II dalies IX skyriaus normas, reglamentuojančias juridinio asmens dalyvio teisės kreiptis į teismą reikalaujant, kad juridinio asmens dalyvio teisės, priklausančios juridinio asmens dalyviui, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų parduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi, įgyvendinimą, viena vertus, būtų užtikrinta viešosios įstaigos dalininko, kurio teisės išperkamos priverstine tvarka, turtinės teisės, susijusios su įnašu, apsauga, kita vertus, būtų nepaneigtas viešosios įstaigos veiklos tęstinumas, kuris, teisėjų kolegijos vertinimu, laikytinas viešuoju interesu. Tai derėtų su šio nutarimo 52 punkte minėtu iš Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies kylančiu reikalavimu, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus, būtų užtikrintas šios nutarties 54 punkte minėtas iš Konstitucijos 23 straipsnio kylantis imperatyvas, kad Konstitucija garantuoja, jog niekas negali paimti nuosavybės savavališkai ir ne teisės pagrindu, kad pagal Konstituciją viešojo intereso (konstituciškai svarbaus tikslo) buvimas gali būti pagrindas apriboti asmens teisę į nuosavybę tik tuo atveju, kai dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų svarbių priežasčių neapribojus teisės į nuosavybę nebūtų įmanoma apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui. Priešingas aiškinimas, t. y. kad viešosios įstaigos dalininko pašalinimo tvarka, kuri susijusi su teisės atgauti turtinį įnašą, kaip nuosavybę, turėtų būti nustatyta viešosios įstaigos įstatuose, prieštarautų šios nutarties 54 punkte minėtam iš Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalies kylančiam reikalavimui, kad nuosavybės santykiai gali būti reguliuojami tik įstatymais, o ne poįstatyminiais aktais.
58. Teisėjų kolegijos nuomone, aiškinimas, kad CK antrosios knygos II dalies IX skyriaus normos, reglamentuojančios juridinio asmens dalyvio teisę kreiptis į teismą reikalaujant, kad juridinio asmens dalyvio teisės, priklausančios juridinio asmens dalyviui, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų parduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi, *mutatis mutandis* negali būti taikomos šalinant asmenis iš viešosios įstaigos dalininkų, kadangi asmenys iš viešosios įstaigos dalininkų apskritai negali būti pašalinti, prieštarautų konstituciniam teisinės valstybės principui, kurio turinys, kaip minėta šios nutarties 55 punkte, yra atskleistinas atsižvelgiant į įvairias Konstitucijos nuostatas, įvertinant visas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes. Teisėjų kolegijos vertinimu, bendra tautos gerovė yra Konstitucijos saugoma vertybė, o nustatymas tokio teisinio reguliavimo, kuriuo sudaromos prielaidos tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą, suponuoja bendros tautos gerovės užtikrinimą, todėl valstybė, siekdama šios vertybės užtikrinimo, privalo atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą, kaip minėta šios nutarties 52 punkte, nubrėždama ūkinės veiklos reguliavimo tikslus, kryptis, būdus, ribas. Turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį būtų užtikrinta galimybė priverstinai parduoti viešųjų įstaigų dalininkų, kurių veiksmai prieštarauja viešosios įstaigos veiklos tikslams (tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą) ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, teisės, taip užtikrinant viešųjų įstaigų veiklą, sudarant prielaidas įgyvendinti jų veiklos tikslus, kuriais, teisėjų kolegijos vertinimu, siekiama bendros tautos gerovės, kuri yra Konstitucijos saugoma vertybė.

Dėl teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą (lot. locus standi)

59. Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teismas (teisėjas) sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį su prašymu spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją. CPK 3 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį prašydamas spręsti, ar tas įstatymas arba teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus. Gavęs Konstitucinio Teismo nutarimą, teismas atnaujiną bylos nagrinėjimą.
60. Taigi, tiek pagal Konstitucijoje, tiek pagal Konstitucinio Teismo įstatyme bei CPK nustatytą teisinį reguliavimą teismas turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar Konstituciją atitinka tik toks teisinis reguliavimas, kuris turi būti taikomas teismo nagrinėjamoje byloje, todėl teismas privalo pagrįsti teisės normos, dėl kurios atitikties Konstitucijai kreipiasi į Konstitucinį Teismą, būtinumą taikyti nagrinėjamoje byloje.
61. Konstitucinis Teismas, remdamasis Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, ne kartą yra nurodęs, kad pagal Konstituciją teismas neturi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti, ar Konstitucijai neprieštarauja toks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris neturėtų (negalėtų) būti taikomas to teismo nagrinėjamoje byloje (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 22 d. sprendimas).
62. Teisėjų kolegijos vertinimu, Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje, Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 1 dalyje ir CPK 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta byla nagrinėjančio teismo pareiga sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą prašant spręsti, ar Konstituciją atitinka įstatymo norma, kuri turi būti taikoma nagrinėjamoje byloje, apima ir atvejus, kai yra pagrindas manyti, kad Konstitucijai prieštarauja įstatymo norma, kuri imperatyviai draudžia nagrinėjamoje byloje taikyti įstatymo normą, kuri turėtų būti taikoma.
63. Vertinimas, kad nagrinėjamoje byloje viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui neturi būti *mutatis mutandis* taikomas CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantis teisinis reguliavimas, todėl nėra pagrindo kreiptis į Konstitucinį Teismą prašant spręsti, ar CK 2.34 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, teisėjų kolegijos nuomone, reikštų, kad nagrinėjamoje byloje turėtų būti taikoma netgi ne įstatymo, bet teisės analogija, o tai reikštų, kad teismas, remdamasis teisės principais, išnagrinėtų bylą joje taikytiną teisę išaiškinęs taip (tik su atitinkamais pakeitimais), kaip nustatyta CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje.
64. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, būtų suformuota ydinga praktika, pagal kurią teismai apskritai galėtų nesikreipti į Konstitucinį Teismą, o bylas išnagrinėti taikydami ne teisinį reguliavimą, kuris, jų manymu, prieštarauja Konstitucijai, bet teisės analogiją, taip sukurdami byloje taikytiną Konstitucijai neprieštaraujantį teisinį reguliavimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 3 straipsnio 3 dalimi, 163 straipsnio 7 punktu, 166 straipsnio 1 dalies 6 punktu, 356 straipsnio 5 dalimi, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą prašydama spręsti, ar CK 2.34 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, neprieštaruja Konstitucijos 46 straipsnio 3 daliai, 23 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Sustabdyti civilinės bylos Nr. e3K-3-260-403/2021 nagrinėjimą, iki Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išnagrinės šį prašymą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Artūras Driukas

Algirdas Taminskas

Dalia Vasarienė